

SOBRE A ESTANDARIZACIÓN DA ANTROPONIMIA PROPOSTA PARA OS APELIDOS

Ana Isabel Boullón Agrelo
Instituto da Lingua Galega - USC

1. INTRODUCCIÓN

As bases para a estandarización da ortografía, morfoloxía e léxico da lingua galega están ben establecidas desde a publicación das *Normas* (1982, 2003), no que atinxe aos dous primeiros aspectos, e o *VOLGa* (2004), no que toca ao elenco das formas léxicas. Agora ben, a antroponimia, e especificamente aquela parte que abrangue ás denominacións oficiais do individuo (isto é, os nomes e o apelidos¹), presenta unhas características especiais que deben ser contempladas á hora de propor unhas normas para a súa regularización ortográfica e morfolóxica.

En primeiro lugar, desde o punto de vista xurídico, a antroponimia compételle ao individuo, pois é un feito de dereito privado. Esta situación é diferente do que lle ocorre á outra póla da onomástica, a toponimia, pois a potestade para a súa regularización compételle á administración, e no noso país é a Xunta de Galicia quen determina a fixación das súas formas (artigo 10 da Lei de normalización lingüística). No seu caso, a realización do labor técnico de fixación das formas foi encomendado á Comisión de Toponimia, e o resultado deste traballo viu a luz no *Nomenclátor de Galicia* de 2003. Os criterios para a estandarización da toponimia serán tidos moi en conta para a da antroponimia, pois ambos e dous conxuntos constitúen un tipo especial de léxico e están relacionados entre si.

En segundo lugar, desde o punto de vista sociolingüístico, os nomes propios e os apelidos sufriron un diferente grao de castellanización. Por causa do seu carácter hereditario, os apelidos conserváronse bastante ben, sufrindo só en certa medida os efectos da manipulación ortográfica ou morfolóxica, nun grao que veremos polo miúdo máis adiante; pero un efecto oposto desa mesma condición transmisíbel é que a deturpación se traspasa sen ser cuestionada e con escasa capacidade de reacción contra ela. En contraposición, os nomes propios, ao poderen ir cambiando de xeración en xeración, foron moito máis susceptibles de sufrir a presión castellanizadora exercida pola igrexa, primeiro, e polas instancias civís despois. Desta maneira, a actual configuración do corpus dos nomes presenta un índice moito máis alto de castellanización cós apelidos, e por tanto, a restitución das formas propias depende en moito maior grao do índice de concienciación da sociedade. De aí que, ante parecidos condicionantes, no País Vasco ou en Cataluña exista unha porcentaxe moito máis elevada dos nomes autóctonos. E de aí tamén que os crite-

¹ Deixando fóra, pois, aqueloutros conxuntos como os hipocorísticos, os nomes de casa, os alcumes ou os pseudónimos.

rios para a súa regularización sexan en parte diferentes, xa que no caso dos nomes propios estamos en boa medida perante un corpus novo, mentres que para os apelidos temos que contar con formas arcaicas que sobreviviron polo seu carácter hereditario.

O propósito deste traballo é a exposición sucinta das características lingüísticas dos dous *corpora*, da situación sociolingüística que conduciu á situación actual e mais da regularización xurídica correspondente, co fin de establecer unhas pautas para a estandarización de cadanseu elenco, partindo, obviamente, da aplicación das *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego* (RAG, 2003). Da aplicación destes criterios obterase un elenco das formas estandarizadas dos apelidos, que se incluírá como anexo. Constará dunhas 1.270 formas, escollidas a partir dos apelidos máis frecuentes en Galicia segundo o Censo Nacional de Estatística, o que porcentualmente representa máis dun 85% da poboación galega. Agárdase que esta relación constituía unha ferramenta eficaz para ser usada nos Rexistros Civís, de maneira que os funcionarios contén cunha lista segura de formas e os usuarios non se vexan obrigados a procurar certificados de lexitimación de cada apelido. O obxectivo final é, pois, favorecer a normalización lingüística da antroponimia.

2. O PROCESO DE CASTELANIZACIÓN

O cambio de lingua instrumental nos textos documentais que tivo lugar masivamente desde o século XVI reflectiuse na onomástica, pero de xeito esporádico. A partir da existencia das primeiras listas nominativas, os libros de bautizados, de confección preceptiva tralo Concilio de Trento (1545-1563), pódense ver de maneira máis clara as actuacións neste sentido. A obrigatoriedade de consignar os bautizados en cada parroquia foise cumprindo tardiamente no territorio galego, e de maneira desigual segundo a dilixencia dos párrocos. Como fontes onomásticas destas épocas contamos, ademais, con algúns censos ou catastros de habitantes, antecedentes dos actuais padróns, dos que se levaron a cabo varios intentos con finalidades recatorias por parte da coroa de Castela a partir do século XVI. Ultimamente foron publicados exemplos destas listas nominativas co seu respectivo estudo onomástico, que nos serven de exemplo para ver como operaban os escribáns. Un deles procede dos libros parroquiais de Berdoias (Vimianzo-Co) a partir de 1607 (Lema Suárez 2006), e o outro é o padrón de San Clodio de 1580 (Fernández González 2008). En ambos e dous casos observamos unha situación semellante. No que toca aos nomes propios,

a Igrexa galega xa consideraba como lingua vernácula do país o castelán e polo tanto as súas disposicións en materia onomástica foron aplicadas ignorando que para os galegos os nomes de santos eran *Afonso, Estevo, Vasco, ... Margarida, Branca, Cataliña, Moor* e non *Alonso, Esteban, Velasco, ... Margarita, Blanca, Catalina, Mayor...* (Santamarina 2005: 29).

Pero, ademais, nesta época entraron moitos nomes novos como consecuencia do interese da Igrexa no espallamento de novos obxectos de culto ou na influencia de certas ordes relixiosas (como os xesuítas, os franciscanos e as clarisas, a partir dos cales se difundiron

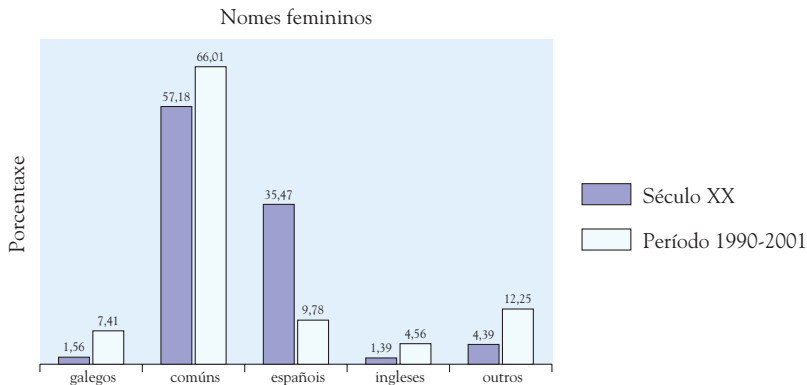
Ignacio, Francisco e Clara, respectivamente). Eran os párrocos os que tiñan encomendado o labor de espallalos: e así fixeron con *Angel, Antonio, Manuel, Joseph, Xoaquín, Ana, Lucía*, ou as advocacións marianas para os femininos, como *Carmen, Asunción, Dolores, Sagrario*... Estas formas novas foron introducidas nos rexistros coa súa forma castelá, o cal non quere dicir que o uso real dos nomes fose nesa lingua, xa que, independentemente de como aparecesen escritas na documentación, as denominacións usuais eran en galego, ben fose na súa forma plena ou mediante alcumes ou hipocorísticos. Así o testemuña o Padre Sarmiento cando nomea os “rústicos” que protagonizan o seu famoso coloquio:

Martiño dos Cobres, / Bartolo do Teso, / Bieito d’Ardán, / Bras de Montezelo, / ...
/ Lucía da Esculca, / Thereixa do Cerro, / Farruca da Braña, / Marta dos Rexelos...².

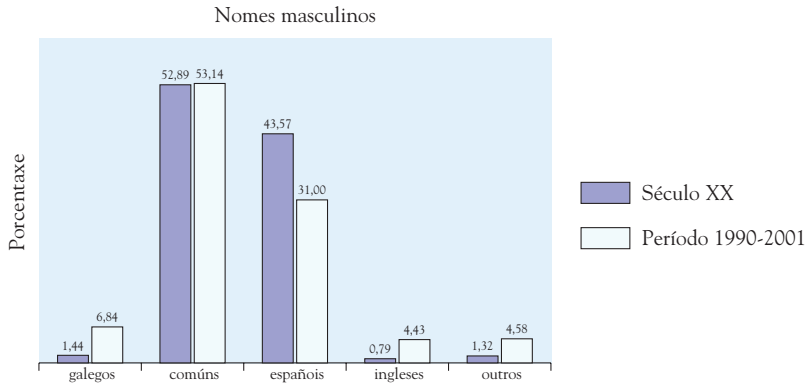
En contraste coa situación oral, nos estamentos oficiais (nun principio eclesiásticos e a partir do século XIX tamén civís), só se consignaban nomes e apelidos en castelán. As tentativas de revertir a situación de inferioridade da lingua galega que se acometeran desde principios do século XX e que tiveron o seu reflexo xurídico no Estatuto de Galicia nos últimos tempos da II República víronse frustradas coa chegada do réxime franquista, que intensificou a castelanización da vida pública.

Chegado o final do século XX, e unha vez mudada a situación política e permitida legalmente a imposición de nomes que non fosen exclusivamente en castelán, atopámonos nunha situación en que os nomes maioritarios non son casteláns, senón comúns co galego (*Manuel, María, Francisco, Ramón, Rosa*...). Os gráficos que se presentan a seguir proceden do censo de 2001, proporcionado á Real Academia Galega polo Instituto Nacional de Estadística (Madrid). Neles obsérvase, amais do dito, que o segundo grupo en importancia cuantitativa é o castelán, en maior medida para os nomes masculinos que para os femininos, o que cadra ben co habitual conservadorismo dos nomes masculinos.

Grupos lingüísticos dos nomes propios en Galicia

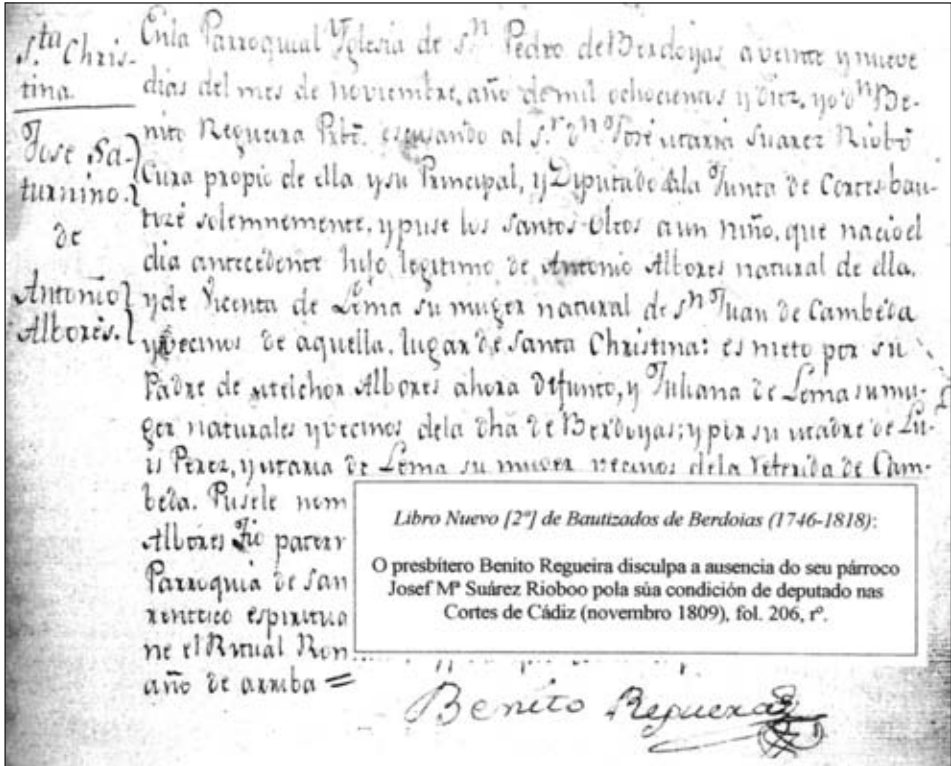
2 Cito pola edición facsímile (Sarmiento [1746]), modernizando a acentuación.

A carón da columna que representa o conxunto dos nomes do censo, que inclúe persoas nadas desde a primeira década do século, situamos os grupos dos nados no último período, desde 1990 ata o momento da recollida do censo (2001). Neles pódense ver cambios importantes nas tendencias de nominación: a) os comúns seguen sendo os grupos máis numerosos, pero diminúen drasticamente as formas especificamente españolas (tales como *José, Carmen, Teresa, Javier, Pablo, Jesús, Ángel*), o que se aprecia de maneira máis clara nos nomes femininos; b) xorden de maneira estatisticamente relevante os nomes foráneos, nomeadamente ingleses, e c) despuntan os nomes galegos, algúns dos cales chegan a estar na lista dos máis frecuentes da súa década (como é o caso de *Brais* ou *Iria*).

No corpus dos apelidos déronse menos modificacións con respecto á Idade Media ca nos nomes, se ben tamén se introduciron algunhas formas novas, xa directamente en castelán (como *Iglesias*), pero en cantidade moi inferior aos nomes propios. A principal intervención feita no seu conxunto foi a castellanización dalgúns formas, de diversas maneiras, como pode ser a tradución de sufixos ou formas léxicas transparentes (**Otero, *Rivera, *Puentes, *Villanueva*, no canto de *Outeiro, Ribeira, Pontes, Vilanova*). Pero o proceso non foi en absoluto sistemático, porque non todos os axentes implicados actuaron co mesmo criterio. Por exemplo, Lema (2008: 196) comenta o caso do párroco Joan Romero da Costa e Leis, quen a principios do século XIX transcribe os nomes coa súa forma galega, e tamén cita apelidos que aparecen na mesma páxina coa súa forma orixinal e coa castellanizada (como *Afonsa/Alonsa, Regueira/Reguera*).

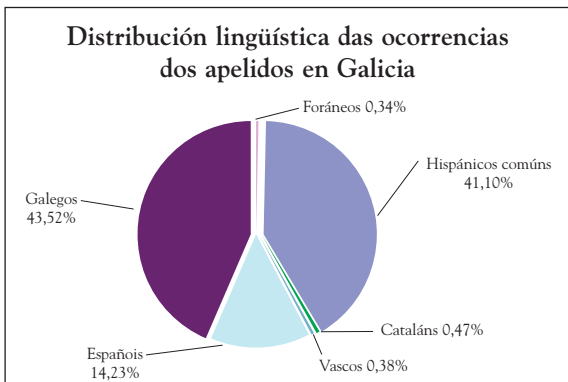
Como consecuencia destes procesos guiados baixo unha consigna común, de castellanización, pero levados a cabo de maneira bastante anárquica, actualmente hai formas que foron castellanizadas na súa maior parte (como *Preto, Lourenzo, Cide*), outros dos que nin se documenta a súa tradución castelá (*Varela, Piñeiro, Pereira, Estévez...*), hainos que presentan unha proporción semellante (*Meiriño/Merino, Cordero/Cordeiro, Valle/Val-Vale*) e, finalmente, están aqueles que sufriron modificacións parciais, de maneira que hoxe son formas híbridas, tales como **Teijeiro, *Penabad, *Triñanes*, moitos deles de orixe toponímica. Máis adiante veremos isto con certo detalle.

O presbítero Benito Regueira transcribe o seu propio apelido na súa forma orixinal (líña 3) e castelanizado (sinatura). Ano 1809 (Lema 2006: 58)

O gráfico que se reproduce a seguir procede dos datos do devandito censo de 2001, que foron a fonte da *Cartografía dos apelidos galegos*, ferramenta feita no Instituto da Lingua Galega para a RAG, dispoñible na web:

(<http://servergis.cesga.es/website/apelidos/viewer.asp>; vid. Sousa 2007). Clasificáronse os que teñen un número superior a 10, que supón un total de 5.493.337 ocorrencias³, o

que representa un 98,21% do conxunto; en total, son 9.360 formas diferentes.

No gráfico apréciase que o grupo constituído polos apelidos especificamente galegos (como *Carballo*, *Piñeiro* ou *Vázquez*) é o máis numeroso. O seguinte é o dos chamados hispánicos comúns, onde se xuntaron as formas galegas comúns

³ Que corresponde máis ou menos ao dobre do censo (2.746.485 persoas), dado que portamos dous apelidos por persoa.

con outras variantes lingüísticas hispánicas (como *Rodríguez, Vidal, Lago*); de sumárense os dous, comprobárase que as formas galegas ascenden a máis dun 84%. Os apelidos especificamente españois (como *Iglesias, Alonso, Otero*) son en case tódolos casos resultantes dos procesos de castelanización antes referidos, e exceden lixeiramente do 14%. A incidencia de apelidos doutras procedencias lingüísticas é case irrelevante estatisticamente, como corresponde a un país de fonda tradición emigratoria e pouca recepción de inmigrantes: en conxunto, non chega ao 1%.

3. A ESTANDARIZACIÓN DOS NOMES PROPIOS

A lexislación sobre a imposición de nomes e apelidos variou substancialmente desde a chegada da democracia en España. Anteriormente, a Lei do Rexistro Civil do ano 1957 estipulaba expresamente que os nomes españois debían consignarse en castelán (art. 54); a reforma feita na Lei 17/1977 estableceu que «tratándose de españois, os nomes deberán consignarse nalgunha das linguas españolas». Máis adiante, en 1999, a lei 40/1999 do 5 de novembro (BOE 266, 6/11/1999) restrinxiría as limitacións: no artigo 2 exclúe os nomes que poidan obxectivamente prexudicar a persoa, así coma a hipocorísticos ou variantes familiares e coloquiais que non adquirisen substantividade, e a aqueles que poidan comportar confusión con respecto ao sexo da persoa que o porte. Finalmente, e ante as reclamacións ás que a lei daba lugar, na última reforma derogouse a prohibición de inscribir como nome propio os diminutivos e demais variantes familiares (lei 3/2007, de 15 de marzo, reguladora da rectificación rexistral da mención relativa ao sexo das persoas). Efectivamente, o feito de vírense aceptando regularmente algúns hipocorísticos como nomes propios (tales como *Catuxa* ou *Sabela*) e de forma esporádica algunhas outras formas que eran coñecidas pola comunidade como hipocorísticos (como *Lola, Alex* ou *Xaquín*), facía máis rechamante a prohibición expresa de moitos outros. Ademais, quedaba á libre interpretación do funcionario decidir qué significaba a frase relativa á “adquisición de substantividade”, isto é, cando un hipocorístico alcanza a categoría de nome⁴. Hoxe en día, pois, a única restrición que fai a lei é a seguinte:

Quedan prohibidos os nomes que obxectivamente prexudiquen a persoa, os que fagan confusa a identificación e os que induzan a erro en canto ao sexo.

Para posibilitar que as persoas que o desexen consignent o seu nome en lingua galega (que, en moitos casos, xa viñan usando publicamente), o artigo 54, parágrafo 4º da LRC⁵ estipula que “a petición do interesado ou do seu representante legal, o encargado do Rexistro substituirá o nome propio daquel polo seu equivalente onomástico en cal-

4 Para máis detalles sobre esta cuestión, vid. Boullón (2008).

5 Lei de Rexistro Civil de xuño de 1957, modificada pola Lei 20/1994 de 6 de xullo; o relativo ao nome e apelidos e orde dos mesmos quedou redactado finalmente pola Lei 40/99, de 5 de novembro, e modificado polo Real Decreto 193/2000.

quera das linguas españolas”⁶, precepto que se completa co art. 192 parág. 3º do Regulamento do Rexistro Civil, que di que “se non fose notorio [o equivalente onomástico] requirirá que se acredite polos medios oportunos esta equivalencia e a grafía correcta do nome solicitado”. O que parece moi claramente indicado na lei pode suscitar dúbidas, como formula o xurista Villares Naveira (2007: 358):

En relación a este extremo cómpre preguntarse cales son os criterios para proceder á corrección por banda do Encargado do nome, e qué debe entenderse por ‘notoriedade’.

En caso de tratarse dunha forma non traducible de forma transparente (como si o son *Xosé – José, Lourenzo – Lorenzo*, por exemplo), cómpre obter un ditame académico. A potestade da regularización normativa tena para o País Vasco a Euskaltzaindia (Real Academia da Lingua Vasca), que editou un *Nomenclátor de apellidos vascos* (1998), e o Institut d’Estudis Catalás para Cataluña (segundo o decreto da Generalitat 138/2007, do 26 de xullo). En Galicia, se ben non hai aínda unha estipulación concreta para o que respecta á antroponimia, a potestade normativa en materia lingüística tena a Real Academia Galega, que decidiu, na súa sesión de 4/7/1992, que o *Diccionario dos nomes galegos* (DNG) era criterio de autoridade na materia:

Nel recupéranse os vellos nomes da onomástica persoal galega e propóñense con asinado criterio as adaptacións fonéticas necesarias dos nomes de introducción moderna á estrutura lingüística galega. Por esta razón a Real Academia Galega asume as propostas presentadas neste libro de tal maneira que cada entrada pode, para efectos oficiais, ser considerada un dictame.

Con todo, está claro que non se trata dun corpus pechado, porque como atinadamente advirte o documento da RAG:

A onomástica persoal é un sistema aberto no que a creatividade dos falantes non ten máis límites cós da prudencia. Isto quere dicir que os nomes de persoa galegos non se esgotan cos propostos neste libro; o feito de non figurar un nome neste dicionario non quere dicir que non sexa galego, pero deberá ser obxecto dun dictame particular (DNG: 9).

Efectivamente, o elenco dos nomes persoais vaise renovando de maneira continua, acudindo a diversas fontes (máis detalles en Boullón Agrelo 2007b). Xorden, por exemplo, nomes procedentes de conceptos tirados do léxico común, sobre todo do literario, aínda que non exclusivamente (como *Arume, Meiga, Noite, Serea, Saraiba, Xiada, Alén, Roibén*), da toponimia (*Avia, Meira, Sálvora, Xende*), rescatados da nosa Idade Media (*Mencía, Tareixa, Froila, Paio, Romeu, Sueiro, Vimara*), ou dun pasado máis ou menos

6 Queda suprimida así a esixencia anteriormente contemplada feita aos nados despois da lei 17/1977 de 4 de xaneiro de ter que acudir a un expediente de cambio de nome. Con esta nova formulación, o cambio de nome é para todos un trámite sinxelo e gratuito perante o Rexistro Civil.

mítico (*Suevia*), entre os que destacan os de raigaña celta (*Breogán, Maeloc*). Ningún dos nomes cos que se exemplifican os dous grupos citados en primeiro lugar están propostos no DNG (aínda que si veñen outras formas recentemente habilitadas como nomes, tales como *Agarimo, Faia, Xunqueira, Dubra, Sarela, Ulla, Aldán...*), polo que é evidente que, para a comunidade, tanto o léxico común como a toponimia constitúen fonte inesgotable de nomes propios.

Por tanto, a consulta deste libro debería abondar para referendar unha forma determinada. O criterio xeral para a confección do *Diccionario dos nomes galegos* foi a decantación clara pola forma galega, sexa histórica ou recente, e sempre adaptada ás normas gráficas vixentes; agora ben, tívose en conta a especificidade do corpus e optouse con darlles paso a moitas variantes (dialectais e mesmo gráficas), contrariamente ao que ocorre no léxico común. Os criterios seguen sendo hoxe asumibles, pero, nestes momentos, a listaxe necesitaría unha revisión. Por unha banda, o tempo transcorrido desde aquela (foi publicado en 1992) pon en evidencia o avance que experimentou a investigación dos nomes: actualmente posúense novos coñecementos tanto de tipo estatístico (pois dispoñemos dun elenco completo, o censo dos habitantes en Galicia no ano 2001) coma histórico-filolóxico (pois existen ferramentas que nos permiten acceder a un amplo número de documentos medievais, como o CODOLGA, o TMILG, o DDGM, e fóronse publicando diversos estudos específicos sobre os Séculos Escuros). Ilustraremos isto cun exemplo concreto: a entrada lematizada no DNG como *Anxo / Anxa*.

O culto aos anxos custodios foi difundido pola igrexa católica sobre o séc. XVII, e por iso un ítem onomástico que non se documenta en absoluto na Idade Media xa aparece en 87 ocasións nos Catastros de Ensenada (1750-1753)⁷. Existe neste caso unha evolución diferente para o nome común e para o antropónimo: se ANGĒLUS deu lugar regularmente a *anxo* na lingua común (*anjo* en portugués), o nome propio conservou o -l- intervocálico (seguramente por influencia cultista) e orixinou *Ángelo* en portugués, con acentuación etimolóxica esdrúxula, e *Anxelo* en galego, con acentuación paroxítona, co seu correspondente feminino, *Anxela* (e os hipocorísticos respectivos *Xelo* e *Xela*)⁸. Estas formas atéstanse abundantemente na literatura popular e aínda están vivas, pois, igual ca moitas formas galegas, sobreviviron como alcumes. Cando, a finais do XX, algúns dos moi numerosos portadores da forma castelá, *Ángel*, quixeron galeguizar o seu nome, o descoñecemento da existencia da forma tradicional, diverxente da voz do léxico común, motivou que a opción escollida fose a tradución literal do nome común, *Anxo*; mesmo apareceu unha nova forma para o feminino, sen correlato con ningún substantivo, *Anxa*⁹. Hoxe en día o masculino *Anxo* tivo unha gran fortuna (case

7 35 a forma masculina e 52 a feminina. Os datos proveñen da Sección de onomástica do Instituto da Lingua Galega, procedentes dun corpus con preto de 12.000 nomes dos catastros de Santiago, Coruña, Ferrol, Pontevedra, Tui, Cabanas, Cangas, Coristanco e Betanzos.

8 Máis detalles en Boullón 2009.

9 Moi minoritaria, pois a forma preferida é *Anxela*: no censo rexístranse 3 mulleres co nome *Anxa*, nadas na década de 1980, e 144 *Ánxela* ~ *Anxela*, desde os anos 60 (ignoramos se con acento grave ou esdrúxulo, pois o censo non proporciona esta información).

600 ocorrencias no censo citado), de maneira que xa é unha forma nova, galega, aínda que se crease por tradución directa do castelán. Se seguimos os criterios de elaboración das *Normas* da RAG, que lle dá preferencia ás formas tradicionais fronte ás innovadoras, *Anxelo* e *Anxela*, paroxítonas, debían ser as que encabezasen o lema. Como variante, igualmente se debe admitir *Anxo*, dada a gran aceptación que tivo este ítem onomástico, posto que tamén é forma lexitimamente galega. En canto á forma innovadora *Anxa*, creada por analogía co masculino, aínda sendo minoritaria, debe ser admitida por coherencia paradigmática. E, por último, tamén se independizaron como nomes os seus hipocorísticos *Xelo* e *Xela*.

A outra razón importante para revisar o DNG é o feito de nel non se aplicar a reforma normativa que tivo lugar en 2003, que afecta a unha serie de nomes. Trátase, fundamentalmente, da simplificación dos grupos cultos: os encargados do rexistro deberían ter constancia de que as formas normativas son agora *Vítor*, *Vitoria*, *Frutuoso* e semellantes. Non son demasiados nomes, pero algúns, como se ve, de relativa frecuencia.

4. OS APELIDOS: O MARCO LEGAL

A regulación legal dos apelidos establécea a mesma lei de reforma do Rexistro Civil, que en 1999 permitiu «regularizalos ortograficamente *cando a forma inscrita no Rexistro non se adecúe á gramática e fonética da lingua española correspondente*». En realidade, a regaleguización dos apelidos podíase facer antes, tras longos e dificultosos trámites burocráticos, pois entendíase que se trataba dun cambio de apelidos; mais a entrada en vigor desta lei facilita en grande medida este proceso, mediante unha simple instancia perante o encargado do Rexistro¹⁰.

Con todo, esta norma, que parece de sinxela aplicación, ten topado con atrancos á hora da súa execución. Por un lado, aquelas formas que non teñen unha equivalencia notoriamente coñecida (como si a teñen *Villar-Vilar*, *Fuentes-Fontes*, *Carrera-Carreira*, etc.) deben ser decididas por unha autoridade académica. E a pesar de existir un compromiso asinado polos encargados dos Rexistros Cívís con sede en Galicia para seren eles mesmos quen se encarguen de oficio das xestións sobre as formas correctas en galego de nomes e apelidos, diante dos organismos competentes, o Instituto da Lingua Galega e Real Academia Galega, a realidade é que os encargados non adoitan facer esa xestión, e son os particulares os que rematan responsabilizándose. O feito de non figurar na lei de maneira explícita a institución encargada da estandarización ocasiona que na práctica estes informes sexan realizados por diversos profesionais (profesores de Universidade, de ensino medio, responsables de servizos de normalización lingüística...), que ás veces nin sequera son especialistas en lingua galega. Por esta razón, os resultados non son sempre uniformes, e ás veces constan formas non acordes coa ortografía oficial.

¹⁰ Para os aspectos legais, vid. Villares Naveira 2007.

É necesario, pois, establecer de maneira inequívoca unha autoridade normativa, da mesma maneira que existe para o vasco (a Euskaltzaindia) ou o catalán (o Institut d'Estudis Catalans):

Per poder corregir els cognoms lingüísticament catalans que presenten una grafia que no s'ajusta a la normativa ortogràfica vigent, cal aportar una certificació expedida per l'Institut d'Estudis Catalans que n'acrediti la correcció (artigo 19 da Llei de Política Lingüística)

Por outro lado, existe un problema engadido, que é a resistencia que a lei encontra por parte de funcionarios determinados. De feito, houbo persoas ás que lles foi negada a equivalencia de *Outeiro* a partir da forma castellanizada *Otero* (ou de *Ribeira* a partir de *Rivera*), e mesmo se daba lexitimidade a formas deturpadas, que non son galegas nin castelás, negando a regularización de *Xaneiro* fronte a **Janeiro* ou *Vilameá* fronte a **Villamea*¹¹. E todo isto a pesar de que o artigo citado da LRC é abondo claro (é evidente que as devanditas formas non se axustan á gramática ou á fonética do galego), e que no preámbulo da lei 40/1999 se explicita que a finalidade da reforma é a de «facilita(r) o uso normal das diferentes linguas do Estado español e a obtención dun estatuto xurídico que respecte a súa riqueza idiomática», o cal, de maneira igualmente evidente, se conculca con estas decisións xudiciais. Debería explicitarse, como se fai na lei de Política Lingüística de Cataluña (1/1998, de 7 de xaneiro, artigo 19), que os cidadáns de Galicia teñen dereito ao uso da forma normativamente correcta en galego dos seus nomes e apelidos.

En todo caso, a existencia dun elenco sancionado pola Real Academia Galega no que conste de maneira explícita cales son as formas estándares evitará trámites molestos aos usuarios e tamén interpretacións ideoloxizadas das leis que impiden aos cidadáns exercer os seus dereitos; ademais, proporcionará aos funcionarios dos rexistros unha ferramenta segura para realizaren o seu traballo.

5. CRITERIOS LINGÜÍSTICOS PARA A ESTANDARIZACIÓN DOS APELIDOS

5.1. ASPECTOS GRÁFICO-FONÉTICOS

O criterio xeral será a adaptación á norma gráfica actual, tanto no que respecta á utilización dos grafemas como a segmentación de palabras ou á acentuación. Agora ben, a antroponimia pode seguir uns criterios menos ríxidos có léxico común, da mesma maneira que o fai a toponimia, co fin de manter as variantes fonomorfolóxicas que se foron fixando ao longo dos séculos. De maneira que, naqueles aspectos en que non hai repercusión fonética nin influencias foráneas, respectarase esa variabilidade. A seguir proporemos as pautas a partir das cales se confeccionou a listaxe dos apelidos que se presenta como anexo.

11 Sobre as argumentacións legais dadas para amparar tales aberracións lingüísticas, e máis detalles sobre os respectivos casos, véxase Boullón 2007c.

5.1.1. Adaptación grafemática ás normas do estándar

5.1.1.1. O uso dos grafemas actuais é obrigado nos seguintes casos:

- a) grafema <x> para o <j> ou <g>, que actualmente tanto poden ser continuación da grafía histórica (vallen de exemplo *Feixoo*, *Araúxo*, *Xestosos*, *Xaneiro*, *Xusto*, *Toxo*, etc.), coma impostos sobre a primitiva grafía <x> (*Teixeiro*, *Ximénez*, *Seixas*, *Requeixo*). É evidente que a utilización da grafía histórica en calquera deses casos implica a pronuncia do fonema castelán /x/ (fricativo velar xordo), no canto do /ʃ/ (prepalatal).
- b) <i> para o antigo <y> como vogal non nuclear (*Rei*, *Noia*, *Naia*, *Gaioso*, *Maio*, *Romai*, etc.). A conservación do grafema orixinario, se ben nalgúns casos non produce cambio de pronuncia (cando é semivogal), si pode introducir un fonema diferente cando vai en posición intervocálica. Por iso, aínda que se trate dun grafema con tradición medieval, e mais por ser alleo ao actual sistema gráfico do galego, estas formas antigas non se poden admitir como estándares.

5.1.1.2. Se o apelido non se axusta ás actuais normas ortográficas, pero o cambio de grafema non reporta cambio fonético, a actualización ortográfica é aconsellable, aínda que non obrigada. Hai que ter en conta que en moitos destes casos o cambio gráfico veu impulsado en certa maneira pola castellanización, que uniformou formas sen ter en conta a palabra galega da que o apelido derivaba.

- a) e <v> etimolóxicos. O apelido *Bello*, que ten unha alta frecuencia, procede do gal. común *vello*; usábase na Idade Media para diferenciar o pai do fillo. O cambio de grafía debeu ser facilitado pola homografía co castelán *bello* ‘fermoso’. Desta maneira, propónse como forma estándar o etimolóxico *Vello*. En situación semellante están outros apelidos como *Bieites* (patronímico de *Bieito* < lat. BENEDICTUS, e que consta maioritariamente como *Vieites*), *Baamonde* (dun nome de orixe xermánica latinizado como *Badamundus*, do que constan as variantes gráficas *Bahamonde*, *Vahamonde*, *Vaamonde*, amais da etimolóxica recomendada), *do Vao* ou *Dovao* (en vez de *Dobao*), *do Val* ou *Doval* (en vez de *Dobal*), *Corvacho* (derivado de *corvo*), *Vasalo* (gal. común *vasalo*), *Nabeira* (der. de *nabo*), *Biqueira* (derivado de *bico*), *Beiras*, etc.
- b) <h> etimolóxico. Existe un certo número de formas que portan *h* non etimolóxicos, como *Hermida*, *Hermo*, *Hermelo* ou *Bahamonde*. Coma no caso da toponimia, deberían axeitarse ás formas normativas do galego común, cando se trata de elementos léxicos (como *ermida* ou *ermo*); no resto dos casos, mantense a forma común coa toponímica, que tamén é etimolóxica (*Ermelo*, *Baamonde*).

5.1.1.3. Aceptación excepcional de grafías arcaicas. En certo número de casos mantivéronse en parte as grafías medievais, coa representación de dúas vogais iguais como resultado da caída dun –n– ou –l– intervocálicos, como é o caso de *Boo* ‘bo’, *Rioboo*, *Saa*, *Saavedra*, *Caamaño* e outros. No caso de teren equivalente na lingua común, a representación moderna é cunha soa vogal (*bo*). Non parece haber obxeccións para conservar esas reliquias arcaicas. En palabras de Gonzalo Navaza (*Caixa* 08):

Dado que non se trata dunha deturpación castelanizante, os portadores destes apelidos poden optar entre conservar ese arcaísmo gráfico, por fidelidade á tradición, ou reducidos a unha soa vocal, por acomodalos á escrita común actual.

5.1.2. Segmentación de palabras

O caso máis abundante é o dos apelidos que levan soldado o nexos preposicional co artigo. A maior parte deles son formas detoponímicas que se soldaron graficamente e seguramente por esa razón conservaron o nexos preposicional + artigo. En realidade, o nexos comezou a perderse nos sobrenomes detoponímicos xa desde a Idade Media (coma nun *Martinus Carnota* do TSobrado en 1195), de maneira que hoxe se rexistra unha variada casuística:

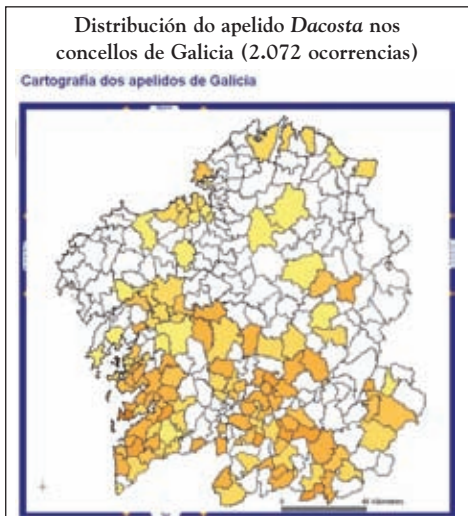
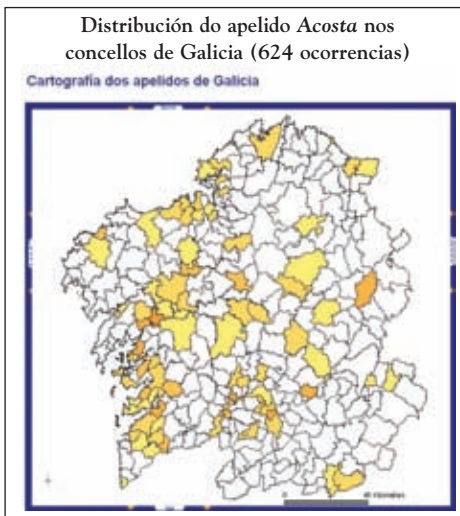
- a) Sen rastro da contracción (*Silva, Vila, Fonte, Campo, Fonte, Rego...*).
- b) Formas soldadas graficamente (*Daviña, Davila, Dafonte, Dorrego, Doval*).
- c) Separadas (*da Silva, da Cruz, da Cuña, do Campo, do Souto...*).
- d) Co artigo soldado pero sen preposición (*Ocampo, Acuña, Opazo, Acosta, Aponte, Abarca, Orrego*). Este caso é distinto dos anteriores, pois só ocorre cun número reducido de formas (están aquí citadas case todas elas). Machado interprétalo como unha castelanización (s.v. *Acosta*), onde, como adoita, chámalle “castelhanas” ás formas galegas: “castelhanização do nome port. ... *da Costa*. ... Trata-se, na verdade, de apel. de origem castelhana, equivalente do noso *Costa*” (DOELP, s.v.). Na Idade Media estas formas detoponímicas aparecían con preposición (como en *Afonso da Costa* a.1457 LNotasRianxo 349), se ben algúns editores modernos presentan estas secuencias con outra segmentación e cun apóstrofo obviamente inexistente nos pergamiños medievais (cf. *Alfonso d’Acuña*, bispo de Mondoñedo a.1457 CDCMondoñedo 327). Lamentablemente, é bastante habitual que os historiadores transmitan os nomes castelanizándoos, levados polos hábitos da historiografía española¹²; é posible que un dos precedentes desta práctica sexa o noso primeiro xenealoxista, autor do “reconto das casas antigas do reino de Galicia” (ca.1530), que chegou a nós como Vasco de Aponte, probablemente *Vasco da Ponte* en orixe. Nas reparticións actuais das variantes co artigo soldado (CAG) vemos unha grande dispersión xeográfica: parecen procesos ortográficos levados a cabo en áreas diversas, en momentos distintos e sen conexión entre si.

¹² Por indicar algúns exemplos moi coñecidos: os reis de nome *Afonso* chegan a nós como *Alfonso*, personaxes como *Sueiro Gomez de Soutomaior*, como *Suero* e *Sotomayor*; os mois abundantes *Froila* da Alta Idade Media como *Fruela*, etc.

Podemos exemplificar con *Dacosta* e *Acosta*, un apelido espallado practicamente por toda Galicia: a distribución de ambas as formas non parece responder a ningún tipo de criterio, concorren en bastantes concellos, e deberon depender de certas tradicións escripturarias en determinados rexistros, eclesiásticos ou civís.

- e) Coa preposición e o artigo en castelán, en número moi escaso¹³: *Delafuente* 15/ *de la Fuente* 5, *Delacampa* 2, *de la Iglesia* 3, *de la Torre* 2, *de los Rios* 1, *Delacruz* 1.
- f) Co artigo en castelán: *Latorre* (259 ocorrencias), *Lavilla* (47), mesmo con palabras galegas: *Laseiras* (57) ~ *Laceiras* (47); outras formas, castelás tamén no substantivo, é posible que procedan de fóra, dada a súa baixa cantidade: *Lacalle* 22, *Lacueva* 22, *Lacorte* 16, *Lapuerta* 12, *Lapuenta* 12.

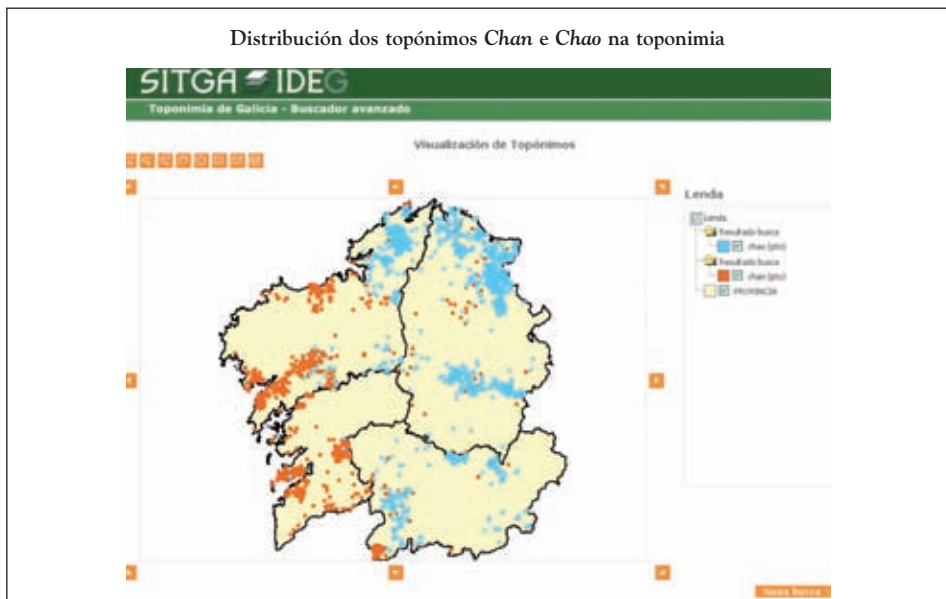
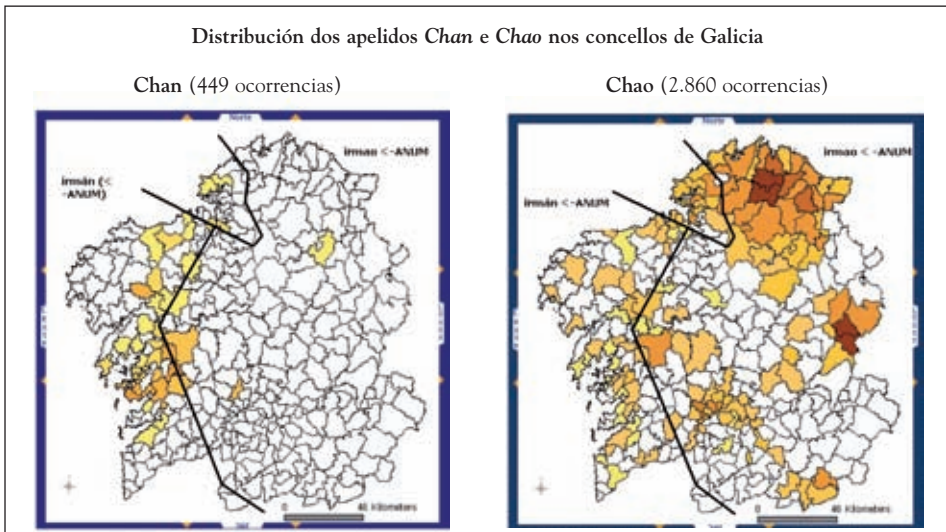
Os dous primeiros casos son os máis frecuentes, en xeral. De todos eles, os claramente rexeitables son as formas non galegas, loxicamente. No que respecta ás formas soldadas, son hoxe unidades non segmentables, pois os apelidos non fan referencia xa ao significado que lles deu orixe, senón á persoa á que designan; en palabras de Antón Santamarina, nun dos seus informes onomásticos, son, coma tódolos apelidos “denominacións arbitrarias (usadas como nomes de persoa non fan referencia a conceptos que teñan unha correspondencia na realidade)”. De todas maneiras, se se desexa adaptarse á grafía común, o normal sería grafar esas formas separadas e coa contracción en minúscula (*da Fonte*, *do Rego*, *do Val*, etc.). Con todo, cumpriría considerar nestes casos os problemas prácticos que esta segmentación comportaría (ordenación alfabética nos listados, etc.). É por iso que na proposta de estandarización se manteñen as dúas posibilidades: *da Ponte/Daṗonte*, en pé de igualdade.

13 Téñase en conta que no Censo do INE non houbo regularidade á hora de rexistrar as preposicións non soldadas, co que pode haber de facto máis ocorrencias cás que aquí se mostran. O mesmo se pode dicir para os apelidos do epígrafe c).

5.2. A VARIACIÓN DIALECTAL

Fóra dos mencionados arcaísmos que poden presentar os apelidos, e mais as formas castellanizadas, a maior parte de variabilidade débese ao reflexo de diferentes variacións dialectais. Como vemos no exemplo de *Chan* e *Chao*, estas variantes adoitan corresponder, grosso modo, ás isoglosas dos fenómenos que reflicten, se ben as formas máis semellantes ás grafías antigas (neste caso, *Chao*) adoitan ser máis abundantes e estaren máis repartidas, mentres que as que se poden considerar como máis innovadoras axústanse en maior proporción á repartición moderna do fenómeno respectivo.

Parece claro que nestes casos hai que optar pola mesma solución do *Nomenclátor de Galicia* (2003): o respecto ás variantes dialectais, pois todas elas son formas propiamente galegas e a miúdo teñen xa atestacións medievais.

Outros casos semellantes de duplas solucións poden ser *Fontán/Fontao*, *Louzán/Louzaio*, ou o plural de *-l* (*Morás/Morais*, *Casás/Casais*, *Currás/Currais*...), ou as palabras hoxe rematadas en *-ns/-s*, con distintas orixes, que se tenden a acomodar aos plurais das rematadas en *-n* (*Feáns/Feás*, *Quintáns/Quintás*, *Guimaráns/Guimarás*...). O mesmo tratamento terán aqueles apelidos con variantes que reflicten fenómenos fonéticos, tales como o seseo explosivo (*Pedrouzo/Pedrouso*...), implosivo (*Eiriz/Eirís*, *Liz/Lis*, *Romariz/Romarís*...), variantes vocálicas dialectais (*Eiras/Airas*...), monosílabos rematados en *-l* con conservación do *-e* final, como *Fol/Fole*, *Val/Vale*, etc.¹⁴.

5.3. PROCEDEMENTOS LINGÜÍSTICOS DE CASTELANIZACIÓN

No epígrafe 2 falouse dos procesos sociolingüísticos que levaron á castelanización da onomástica. Se atendemos agora aos factores máis estritamente lingüísticos, veremos que afectou de maneira diferente segundo os distintos niveis de análise, se ben cómpre ter en conta que non sempre se poden delimitar de maneira tallante as fronteiras entre os planos fonético, morfolóxico e léxico¹⁵.

Para os cálculos numéricos partiremos dunha prospección feita a partir dos apelidos castelanizados dentro da relación dos 1.000 apelidos máis frecuentes, o que é significativo dabondo por constituíren case un 79% do total dos apelidos. Pois ben, neste grupo considerado, o total das formas castelanizadas é aproximadamente o 16% (téñase en conta que aquí estarían incluídos tamén aqueles que son de orixe realmente foránea, é dicir, de persoas de orixe castelá instaladas en Galicia). Non é moito con respecto a todo o conxunto dos apelidos, pero afecta a algúns dos máis frecuentes, e de maneira diferente segundo o proceso lingüístico que sufriron¹⁶. Na inmensa maioría dos casos existe constancia da forma orixinaria desde a época medieval, na toponimia moderna ou no léxico.

5.3.1. A nivel fonético

As castelanizacións fonéticas son diversas; quizais as máis frecuentes son as que transforman o fonema */f/* na fricativa velar xorda do castelán, grafado con <j> ou con <g>, ou as que monotongaron os ditongos *ei* e *ou*. En xeral, as formas afectadas foron moi numerosas: se ben con respecto ao total das formas castelanizadas as que sufriron un proceso deste tipo atinxen só un 8%, dentro deste grupo quedaron moi poucas formas sen deturpar: só algo máis do 5% mantiveron a forma galega. Adoitan dar como resultado formas

14 Os casos de *Louzán/Louzaio* e *Eirís/Eiriz* están expostos con máis detalle en Boullón 2006: 242-248.

15 Por exemplo, as monotongacións dos ditongos decrecentes son fenómenos fonéticos, pero están incluídas dentro do nivel morfolóxico cando se trata do sufixo *-eiro*, ou do léxico cando resultan da tradución de lexemas (como *Pousada/Posada*, *Veiga/Vega*); *Abade* ou *Sobriño* foron obxecto dunha castelanización léxica pola transformación da súa terminación, etc.

16 Máis exemplos da onomástica persoal en Méndez Ferrín 2007: 117-119, 125-127. Para unha análise semellante feita a partir dos topónimos, véxase Santamarina 1988.

lingüísticas híbridas, que non se poden considerar galegas nin castelás: é o caso de **Teijeiro*, **Seijas* ou **Arosa* (no canto das xenuínas *Teixeiro*, *Seixas* ou *Arousa*). A porcentaxe entre elas tamén varía: dalgúns apelidos non hai no Rexistro nin unha soa forma galega (isto é, todos eles foron castelanizados), e doutros a castelanización é minoritaria. Poremos varios exemplos dos extremos, indicando de aquí en diante o número absoluto das formas e a porcentaxe da forma galega con respecto á castelanizada.

Castelanizacións fonéticas nos apelidos

FORMA CASTELANIZADA	Nº	FORMA GALEGA	Nº	%
ABEIJON	1665	Abeixón	0	0,00
AROSA	997	Arousa	0	0,00
CRUJEIRAS	988	Cruxeiras, Curuxeiras	0	0,00
CEREIJO	1142	Cereixo	3	0,26
MEIJIDE	1461	Meixide	5	0,34
SEIJAS	5203	Seixas	23	0,44
BARJA	1431	Barxa	10	0,69
BUJAN	2825	Buxán	10	0,35
FIGUEROA	5048	Figueiroa	20	0,39
FOJO	934	Foxo	9	0,95
FREIJEIRO	712	Freixeiro	13	1,79
SOTELO	3825	Soutelo	285	6,93
MONTOTO	1021	Montouto	398	28,05
TEIJEIRA	648	Teixeira	1585	70,98

5.3.2. A nivel léxico

Consideramos como castelanización de tipo léxico a tradución da forma galega para a castelán, sexa esta procedente do léxico común (coma en *Dios*, *Romero*, *Nieto*, *Villanueva*, a partir de *Deus*, *Romeu*, *Neto*, *Vilanova*, respectivamente), ou de ítems propiamente onomásticos (como *Alonso* ou *Lorenzo* por *Afonso* e *Lourenzo*). Os procesos foron menos sistemáticos, aínda que tamén frecuentes. Aquí a porcentaxe constitúe case un 81% de tódalas castelanizacións. Pero dentro deste grupo as formas castelanizadas constitúen un 57% (lonxe do 95% das que sufriron transformación fonética), e varía enormemente duns ítems a outros, oscilando entre o 0% da forma galega (isto é, a súa extinción no noso territorio) que ten *Colazo* fronte a *Collazo* e o case 95% de *Méndez* fronte a *Menéndez*¹⁷, pasando por varios niveis intermedios. Indicamos a seguir algúns exemplos deste tipo, ordenados segundo a porcentaxe.

17 É distinto o caso de *Fernández* fronte a *Hernández* (2,10%), dado que o primeiro non é un apelido exclusivamente galego, pois mantivo o F tamén no territorio lingüístico castelán.

Castelanismos léxicos nos apelidos

Forma castelanizada	Nº	Forma galega	Nº	%
COLLAZO	4338	Colazo	0	0,00
IGLESIA	2220	Igrexa	0	0,00
IGLESIAS	56178	Igrexas 5, Eirexas 1	6	0,01
PRIETO	14568	Preto	3	0,02
VILLAVERDE	6179	Vilaverde	9	0,15
NIETO	7394	Neto	42	0,56
OTERO	42667	Outeiro	341	0,79
ROMERO	20086	Romeu 336, Romeo 345, Romeiro 1	337	1,65
FUENTES	8488	Fontes	144	1,67
ALONSO	43671	Afonso	1055	2,36
PEQUEÑO	876	Pequeno	50	5,40
NIEVES	1665	Neves	106	5,99
BERMEJO	734	Bermello 58, Vermello 6	64	8,02
FUENTE	3257	Fonte	434	11,76
SIERRA	2310	Serra	328	12,43
GALLEGO	6259	Galego	915	12,75
DORADO	1916	Dourado	352	15,52
PUENTES	1323	Pontes	244	15,57
DIOS	4240	Deus	986	18,87
VILLAR	15807	Vilar	4957	23,87
VILLANUEVA	4460	Vilanova	1577	26,12
LOZANO	3024	Louzao 1686, Louzán 719, Louzau 10	2415	44,40
MERINO	886	Meiriño	751	45,88
VALLE	2147	Val 1422, Vale 688	2110	49,57
POSADA	1550	Pousada	1696	52,25
SOTO	10751	Souto	17323	61,70
CASTILLO	1228	Castelo	2969	70,74
VEGA	4140	Veiga	12620	75,30
CUEVAS	725	Covas 20, Cobas 2341	2361	76,51
LINARES	826	Liñares	3280	79,88
VILLARINO	1245	Vilariño	6009	82,84
HIDALGO	687	Fidalgo	3569	83,86
CABALLERO	864	Cabaleiro	4528	83,98
HERRERO	1372	Ferreiro	17279	92,64
VILLA	941	Vila	14888	94,06
PALACIOS	923	Pazos 14812, Pacios 363	15175	94,27
MENENDEZ	1268	Méndez	22735	94,72
HERNANDEZ	4798	Fernández	223932	97,90

5.3.3. A nivel morfolóxico

Un terceiro grupo estaría formado por aqueles que experimentaron unha castelanismos nalgún aspecto da súa morfoloxía (un sufixo ou unha terminación). Algúns deles son tamén propiamente traducións, igual cás de tipo léxico, como *Sobrino/Sobriño*, *Abad/Abade*, e noutros casos tamén deron lugar a formas híbridas, sobre todo en apelidos detoponímicos. O grupo así clasificado contén o 11% de tódalas castelanismos, e as formas conservadas dentro del, é dicir, as propiamente galegas, constitúen o 21,39%.

Tamén aquí atopamos diverxencias entre as proporcións dos distintos subtipos. Foi case sistemática a castellanización entre algunhas formas rematadas en *-ade* (*Bustabade*, *Abade*, *Caridade*, *Penabade*), ou entre os que proceden dun lat. *-ANES*, todas elas formas toponímicas; dáse aquí hoxe o paradoxo de estaren recollidas correctamente no nomenclátor (*Moláns*, *Triñáns*) e figuraren nos apelidos cunha forma deturpada: **Molanes*, **Triñanes*. Nalgúns casos a castellanización pode corresponder a dúas formas galegas diferentes: así **Atanes*, que en parte foi castellanización do topónimo *Atás* (Cualedro-Ou), como nos confirma a actual distribución do apelido, pero que tamén o pode ser de *Atáns*, microtopónimo en Marín e en Arteixo; algo semellante ocorre con **Goyanes* con respecto a *Goiáns*~*Goiás*.

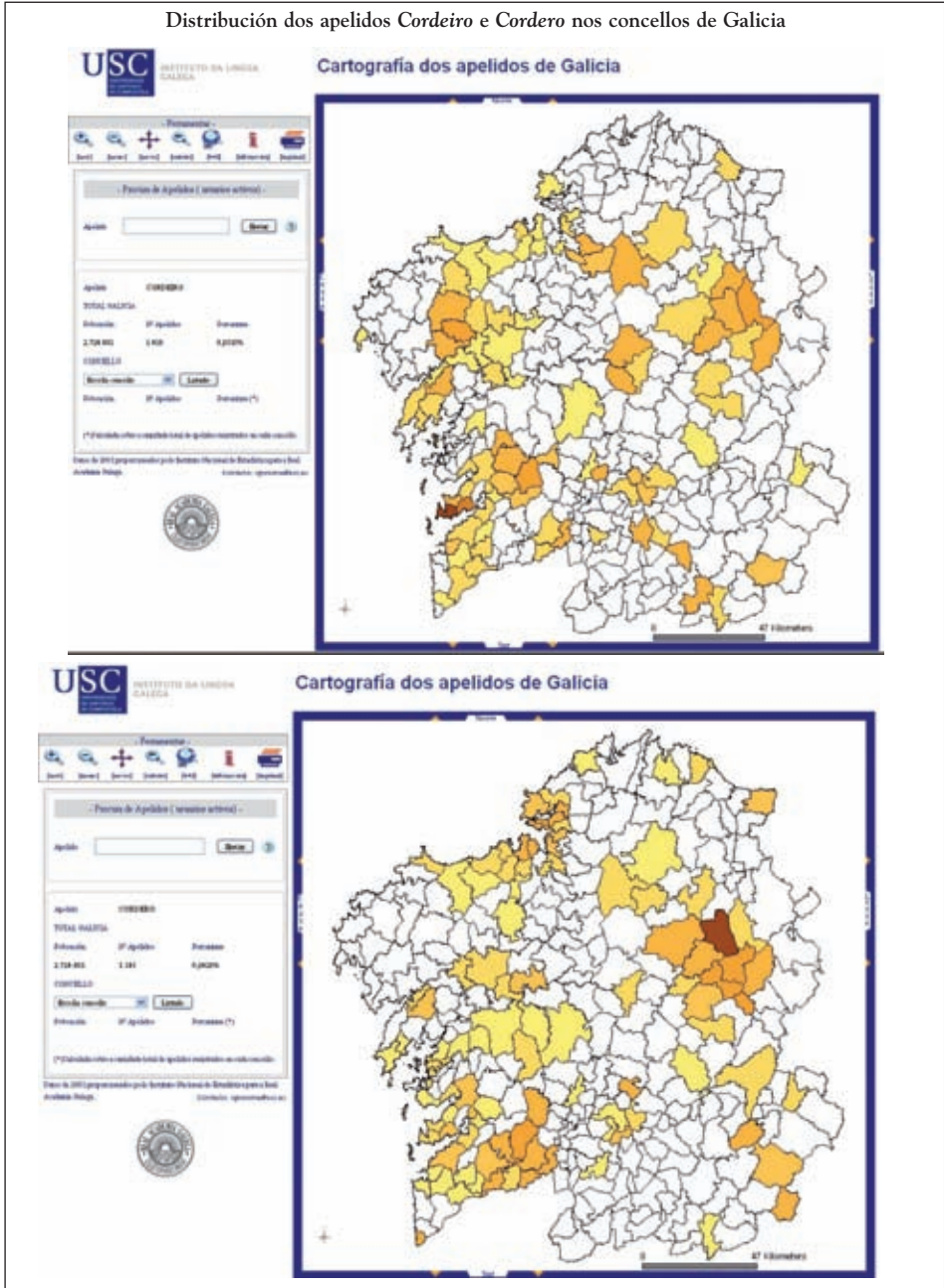
O que ocorre co sufixo *-eira/o* é máis variado: nalgúns apelidos non se chega ao 2% as formas galegas conservadas (*Mosqueira*) e outros conserváronse maioritariamente, máis dun 80% (*Regueira*). Outros casos son aínda máis extremos: os casos de *Cide* apenas chegan ao 0,29% con respecto a *Cid*. Seguramente aquí pesou o personaxe histórico, difundido pola literatura e a historiografía española. Téñase en conta que a forma usual de todos estes apelidos na Idade Media era, loxicamente, a galega. Os exemplos expostos a seguir están ordenados segundo o sufixo ou terminación.

Castellanizacións morfolóxicas nos apelidos

Sufixo ou terminación	Forma castellanizada	nº	Forma galega	nº	%
-ade	BUSTABAD	737	Bustabade	0	0,00
-ade	ABAD	3029	Abade	2	0,07
-ade	CARIDAD	776	Caridade	2	0,26
-ade	PENABAD	731	Penabade	16	2,14
lat. -ales	MORALES	2335	Morás 155, Morais 899, Moraes 21	1075	31,52
lat. -anes	ATANES	781	Atás, Atáns	0	0,00
lat. -anes	GOYANES	911	Goiáns, Goiás	0	0,00
lat. -anes	MOLANES	700	Moláns	0	0,00
lat. -anes	TRIÑANES	1110	Triñáns	1	0,09
lat. -anes	RUBIANES	701	Rubiáns 0, Rubiás 27	27	3,71
-eira/o	MOSQUERA	13838	Mosqueira	232	1,65
-eira/o	PARCERO	1095	Parceiro	59	5,11
-eira/o	CARPINTERO	923	Carpinteiro	63	6,39
-eira/o	MONTERO	8922	Monteiro	741	7,67
-eira/o	RIVERA	8530	Ribeira 52, v 1125	1177	12,13
-eira/o	CABRERA	948	Cabreira	232	19,66
-eira/o	RIVERO	3068	Ribeiro	1050	25,50
-eira/o	CARRERA	7466	Carreira	4776	39,01
-eira/o	CARNERO	2147	Carneiro	1784	45,38
-eira/o	CORDERO	1145	Cordeiro	1410	55,19
-eira/o	BARRERA	810	Barreira	2288	73,85
-eira/o	REGUERA	1156	Regueira	4745	80,41
-ide	CID	8634	Cide	25	0,29
-iño	SOBRINO	2371	Sobriño	2	0,08
-iño	VECINO	865	Veciño	51	5,57
-iño	CAMINO	1579	Camiño	736	31,79

Como adoita ocorrer coas castelanzacións, non existe unha distribución nidia entre os dous tipos de formas. Exemplifícamolo co caso de *Cordeiro/Cordero*, escollida por presentar un reparto de case o 50%: as dúas formas están espalladas por boa parte do país, coexistindo en bastantes concellos en distintas proporcións.

Distribución dos apelidos *Cordeiro* e *Cordero* nos concellos de Galicia

CONCLUSIÓNS

Os nomes e apelidos galegos conservan a súa idiosincrasia en desigual proporción: por diversas causas, é meirande nos apelidos ca nos nomes propios. Tras varios séculos de intervencións deturpadoras na escrita, cómpre intervir en certas formas para adaptalas ás normas comúns da lingua galega. A necesidade de estandarización dos apelidos alcanza apenas o 15% das formas do conxunto, pero trátase dalgúns apelidos de alta frecuencia que, en ocasións, foron castelanizados en proporción moi alta. O proceso de restitución vaise producindo a un ritmo moi lento, a pesar de que a lei de 1999 posibilita facelo sen maiores problemas burocráticos, ás veces por causa dos prexuízos ou da carencia de preparación de funcionarios particulares. Pero falta, sobre todo, unha política lingüística activa que informe a poboación de que os seus apelidos foron deformados nalgún momento histórico e que é o seu dereito recuperalos tal como eran, tal como debían ser.

No que toca aos nomes propios, por causa de o corpus ir cambiando de xeración en xeración (nos últimos vinte anos a un ritmo moito máis acelerado ca nos séculos anteriores), foise perdendo o elemento autóctono (os nomes propiamente galegos son só o 6% do total). Desde o punto de vista oficial, existen unhas certas restricións á hora de impor un nome a un neno, pero na práctica aplícanse pouco, de maneira que a renovación do corpus vén tamén pola introdución de hipocorísticos, antano vedados, xunto con nomes de orixe foránea e grafías moi diversas. O modelo de estandarización para eles é o *Diccionario dos nomes galegos* (DNG), que ten a sanción da Real Academia Galega e que parte da preferencia pola forma galega propia. Posúese un instrumento de partida, pero debería ser ampliado e modificado nalgúns aspectos.

En definitiva, a estandarización da onomástica persoal vai paralela á normalización lingüística. Están postas e coñécense as bases para a súa fixación lingüística, pero falta a decisión institucional que contribúa a socializala. Agardamos que esta achega e, sobre todo, a acción da Real Academia Galega sancionando as formas estándares contribúan á tarefa da recuperación dunha parte importante da nosa herdanza histórica, cultural e lingüística: a que nos dá nome.

BIBLIOGRAFÍA

- Boullón Agrelo, Ana Isabel (2006): "Antroponimia e territorio: sobre a difusión dos apelidos en Galicia", en R. Álvarez / F. Dubert / X. Sousa (eds.): *Lingua e territorio*. Santiago de Compostela: ILG / Consello da Cultura Galega, 235-255. Dispoñible en: http://www.consellodacultura.org/mediateca/publicacions/lingua_territorio.htm
- Boullón Agrelo, Ana Isabel (2007a): "Aproximación á configuración lingüística dos apelidos en Galicia", *Verba* 34, 285-309.
- Boullón Agrelo, Ana Isabel (2007b): "A escolla dos nomes en Galicia a finais do século XX", en Méndez / Navaza, 99-114.

- Boullón Agrelo, Ana Isabel (2007c): “Cara a unha estandarización da onomástica galega”, en D. Trotter (ed.): *Actes du XXIVe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes*. Aberystwyth, 1er-6 août 2004. University of Wales Aberystwyth (United Kingdom), Tübingen: Max Niemeyer, vol. 2, 3-16.
- Boullón Agrelo, Ana Isabel (2008): “Antón, Sabela, Catuxa... De como os hipocorísticos devesen en nomes”, en M. Brea / F. Fernández Rei / X. L. Regueira (eds.): *Cada palabra pesaba, cada palabra medía. Homenaxe a Antón Santamarina*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela, 77-93.
- Boullón Agrelo, Ana Isabel (2009): “Sobre a estandarización da antroponimia: Anxelo/Anxela e familia”, *Estudos de Lingüística Galega* 1, 191-197. <http://ilg.usc.es/elg/>
- CDCMondoñedo = Cal Pardo, Enrique (2005²): *Colección diplomática medieval do Arquivo da Catedral de Mondoñedo: transcripción íntegra dos documentos*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega, 1999.
- DNG = Ferro Ruibal, Xesús (dir.) / Ana Isabel Boullón Agrelo / Xosé M^o García Álvarez / Xosé M^o Lema Suárez / Fernando R. Tato Plaza (1992): *Diccionario dos nomes galegos*, Ir Indo, Vigo.
- DOELP = Machado, José Pedro (2003³): *Dicionário onomástico etimológico da língua portuguesa*. Lisboa: Livros Horizonte, 3 vols.
- Fernández González, Frutos (2008): *O padrón de San Clodio de 1580: estudo histórico e onomástico*. Santiago de Compostela: Asociación Galega de Onomástica.
- Lema Suárez, Xosé M^o (2006): *Onomástica histórica dunha parroquia galega: Berdoias (1607-2000)*. I. Os nomes masculinos. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega / Asociación Galega de Onomástica. Cun CD-Rom.
- LNotasRianxo = Tato Plaza, Fernando R. (1999): *Libro de notas de Álvaro Pérez, notario da terra de Rianxo e Postmarcos (1457)*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega.
- Méndez Ferrín, Xosé Luís (2007): *Consultorio dos nomes e dos apelidos galegos*. Vigo: Xerais.
- Méndez / Navaza (2007) = Luz Méndez / Gonzalo Navaza (eds.): *Actas do I Congreso Internacional de Onomástica Galega “Frei Martín Sarmiento”*. Santiago de Compostela, 2, 3 e 4 de setembro de 2002. Santiago de Compostela: Asociación Galega de Onomástica
- Nomenclátor de apellidos vascos / Euskal Deituren Izendegia*. Euskaltzaindia / Espainiko Justizia Ministerioa, 1998.
- Nomenclátor de Galicia*. Xunta de Galicia. Consellería da Presidencia. Comisión de Toponimia, 2003.
- Normas* = Instituto da Lingua Galega / Real Academia Galega (1982): *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego*. Santiago: ILG / RAG. Reed. revisada, 2004.
- Santamarina, Antón (1988): “Efectos do contacto lingüístico na toponimia galega”, en D. Kremer (ed.): *Homenaxe a Joseph Piel*. Tübingen: Niemeyer, 87-96.
- Santamarina, Antón (2005): “Viaxe pola onomástica galega”, *A Trabe de Ouro* 62, 11-38.
- Sarmiento, Martín [1746] (2002): *Coloquio en mil duascenas coplas galegas*. Facsímile do orixinal autógrafo. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega. Edición divulgativa, feita e anotada por Henrique Monteagudo, s.l.: La Voz de Galicia / Ed. Galaxia, 2002.
- Sousa Fernández, Xulio (2007): “Cartografía dos apelidos de Galicia: presentación do proxecto”, en Méndez / Navaza, 327-336.
- TSobrado = Loscertales de García Valdeavellano, M. Pilar (1976): *Tumbos del monasterio de Sobrado de los Monjes*. 2 vols. Madrid: Dirección General del Patrimonio Artístico y Cultural, Archivo Histórico Nacional.
- Villares Naveira, Luís (2007): “O réxime legal da imposición e cambio do nome e dos apelidos”, en Méndez / Navaza, 353-362.

RECURSOS EN INTERNET

- CAG = Cartografía dos apelidos de Galicia (ILG/RAG): <http://servergis.cesga.es/website/apelidos/viewer.asp>
- CODOLGA = Corpus Documentale Latinum Gallaeciae: <http://corpus.cirp.es/codolga/>
- TMLGA = *Tesouro Medieval Informatizado da Lingua Galega* do Instituto da Lingua Galega, dirixido por Xavier Varela. <http://ilg.usc.es/tmilg/>
- DDGM = González Seoane, Ernesto (dir.) / María Álvarez de la Granja / Ana Isabel Boullón Agrelo (2006): *Diccionario de diccionarios do galego medieval*. Anexo 57 de Verba. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. <http://sli.uvigo.es/DDGM/index.html>
- Microtoponimia de Galicia: <http://sitgaidex.xunta.es/buscadoravanzado/visualizacion/indice.asp>
- Navaza, Gonzalo: *A caixa dos apelidos* (artigos sobre onomásticas publicados n'A Nosa Terra en 1999 e compilados neste enderezo web): <http://www.amesanl.org/apelidos>
- Nomenclátor de Galicia: www.xunta.es/toponimia

ANEXO: PROPOSTA DE ESTANDARIZACIÓN DOS APELIDOS GALEGOS

1. LISTAXE DE APELIDOS

Na listaxe que se presenta a seguir inclúense as formas que no censo do INE correspondente ao ano 2001 contan con máis de 500 ocorrencias, o que en conxunto representa o 86% da poboación. Non se incluíron apelidos que non son de orixe galega, isto é, que son préstamos, de procedencia castelá (como *Vallejo*, *Robles*, *Medina*, *Manzano* ou *Carrillo*), vasca (*Gabarri*, *Legaspi*) ou outras.

A esta primeira lista engadíronse os apelidos que foron obxecto de informe lingüístico con vistas á súa estandarización por parte de diversos organismos (como o Instituto da Lingua Galega, a Real Academia Galega, as áreas de Filoloxías Galega e Portuguesa das Universidades da Coruña e de Vigo, o Servizo de Normalización Lingüística da Universidade de Santiago de Compostela e o da Audiencia de Pontevedra¹⁸). Aínda que correspondan a formas porcentualmente menos relevantes, a existencia dun informe elaborado avalando a súa pertinencia normativa e, por tanto, a de cidadáns que efectuaron ese cambio nas instancias oficiais respectivas, xustifican abondo a súa inclusión nesta relación.

Son, en conxunto, preto de 1.270 formas. Enténdese, pois, que se trata dunha relación non pechada, que debería irse incrementando en entregas sucesivas.

Abade	Aio	Alvite
Abal	Aira	Amado
Abalde	Alba	Amarelle
Abalo	Albor	Ameixeiras
Abeixón	Alborés	Ameixide
Abeledo	Alcalde	Ameneiro
Abelenda	Aldao	Ameneiros
Abellá	Aldrei	Amigo
Abelleira	Aleixo	Amil
Abilleira	Alén	Amoedo
Aboi	Alexandre	Amor
Abreu	Alfaia	Amorín
Abuín	Alfonsín	Anca
Acevedo	Allegue	Andión
Adán	Aller	Andrade
Afonso	Allo	Andrés
Agra	Almeida	Aneiros
Agrafoxox	Alvarado	Angueira
Agrelo	Alvarelos	Anido
Aguiar	Álvarez	Anllo
Aguín	Alvariño	Añón
Agulla	Alves	Ansede

18 É de xustiza deixar constancia aquí da colaboración prestada polos autores dos informes feitos polos organismos citados: Antón Santamarina, Xesús Ferro Ruibal, Manuel Ferreiro, Gonzalo Navaza, Manuel Núñez Singala e Anxos Sobriño, respectivamente.

Anta	Barreira	Botana
Antelo	Barreiro	Boubeta
Antón	Barreiros	Boullosa
Antonio	Barrentos	Bouso
Aparicio	Barrio	Bouza
Aragunde	Barro	Bouzada
Araúxo	Barros	Bouzas
Arca	Barroso	Bouzo
Arcai	Barrul	Bouzón
Arce	Barxa	Bóveda
Arcos	Barxiela	Brais
Area	Basanta	Braña
Areal	Bascoi	Brañas
Areán	Bastón	Branco
Ares	Bastos	Brandariz
Arias	Bautista	Brandón
Arixón	Bea	Bras
Arxóns	Beade	Bravo
Armada	Becerra	Braxe
Armesto	Beira	Brea
Arnoia	Beiras	Brei
Arnos	Beiro	Breixo
Arousa	Bellón	Brenlla
Arroxo	Beltrán	Brión
Arufe	Ben	Búa
Arxibai	Benavides	Buceta
Asorei	Bergantiños	Budiño
Astrai	Bernárdez	Bugallo
Atáns	Bernardo	Bugarín
Augusto	Bértoa	Buio
Axeitos	Besteiro	Burgo
Baamonde	Besteiros	Bustabade
Babarro	Bestilleiro	Bustelo
Babío	Bieites	Busto
Baldomir	Biéitez	Buxán
Balsa	Bieito	Caamaño
Balseiro	Bieito	Caaveiro
Baltar	Biqueira	Cabaleiro
Baña	Biscaíño	Cabaleiro
Bande	Bispo	Cabana
Baños	Bo	Cabanas
Barba	Boado	Cabanelas
Barbazán	Boedo	Cabarcos
Barbeito	Boente	Cabeza
Barbosa	Boga	Cabezas
Barca	Bolaño	Cabo
Barcala	Boo	Cabral
Barcia	Boquete	Cabreira
Barciela	Borraxo	Cacabelos
Bardanca	Borrazás	Cachafeiro
Barral	Borxa	Cacheiro

Caeiro	Caridade	Cernadas
Caínzos	Caride	Cerqueira
Cal	Carneiro	Cerqueiro
Caldas	Carnota	Cerviño
Caldeirón	Carou	Ces
Calo	Carpinteiro	Cespón
Calvar	Carracedo	Chamorro
Calvelo	Carral	Chans
Calvete	Carrasco	Chantada
Calviño	Carregal	Chao
Calvo	Carreira	Chapela
Camacho	Carreiras	Charlín
Camaño	Carreiro	Chas
Camba	Carreño	Chaves
Cambeiro	Carril	Chorén
Cambón	Carro	Chouciño
Cameán	Carrodegua	Chouza
Cameselle	Cartelle	Cibeira
Camiña	Caruncho	Cide
Camiño	Casado	Cochón
Campaña	Casais	Codesido
Campello	Casal	Coello
Campelo	Casalderrei	Coia
Campo	Casanova	Coira
Campos	Casares	Colazo
Canas	Casas	Colmeeiro
Canaval	Casás	Comesaña
Cancela	Casavella	Conchado
Cancelas	Cascallar	Conde
Cancelo	Castaño	Constenla
Cancio	Castedo	Cordal
Canda	Castelao	Cordeiro
Candal	Casteleiro	Cordo
Caneda	Castelo	Cores
Canedo	Castiñeira	Corral
Caneiro	Castiñeiras	Correa
Canosa	Castro	Corredoira
Canto	Catoira	Cortegoso
Cao	Cavado	Cortés
Capelo	Caxade	Cortiñas
Capón	Caxaraville	Cortizas
Caramés	Caxiao	Cortizo
Carballa	Caxide	Corvacho
Carballal	Cea	Corval
Carballeda	Cebreiro	Costa
Carballeira	Cedeira	Costas
Carballido	Cela	Costoia
Carballo	Cendán	Cotelo
Carbia	Cendón	Coto
Cardalda	Cerdeira	Cotón
Cardoso	Cereixo	Couce

Couceiro	do Pico / Dopico	Fandiño
Couñago	do Porto / Doporto	Fanego
Couselo	do Río / Dorrío	Faraldo
Cousillas	Doce	Fariña
Couso	Doldán	Fariñas
Couto	Domínguez	Faro
Couxil	Dono	Farto
Covas	Dos Anxos	Faxardo
Covelo	Dos Santos	Faxín
Crego	Dosil	Fazás
Creo	Dourado	Feal
Crespo	Doval	Feixó
Criado	Duarte	Feixoo
Cruces	Dubra	Fente
Cruxeiras	Durán	Fernández
Cruz	Duro	Ferradás
Cuadrado	Eanes	Ferreira
Cuíña	Ianes	Ferreiro
Cuíñas	Oanes	Ferreiros
Cundíns	Anes	Ferreño
Cuña	Eiras	Ferrer
Cupeiro	Eirín	Ferrín
Cuquexo	Eirís	Ferro
Currais	Eiriz	Fervenza
Curral	Eiroa	Fidalgo
Currás	Eixo	Figueira
Curros	Entenza	Figueiras
da Cal / Dacal	Ermelo	Figueiroa
da Costa / Dacosta	Ermida	Filgueira
da Cuña / Dacuña	Ermo	Filgueiras
da Fonte / Dafonte	Escudeiro	Fiúza
da Pena / Dapena	Escuredo	Flores
da Silva / Dasilva	Esmorís	Folgar
da Torre / Datorre	España	Folgueira
da Vila / Davila	Espasandín	Fondevila
Dans	Esperante	Fondo
Darriba	Esperón	Fonseca
Delgado	Espiñeira	Fontán
Deus	Espiño	Fontao
Devesa	Espiñosa	Fonte
Deza	Esquerdo	Fontela
Díaz	Estévez	Fontenla
Diego	Estevo	Fontes
Diéguez	Estrada	Formoso
Dieste	Estraviz	Fornos
Diez	Expósito	Fortes
Diz	Fabeiro	Foxo
do Barro / Dobarro	Facal	Frade
do Campo / Docampo	Fachal	Fraga
do Gando / Dogando	Faílde	Fraguas
do Pazo / Dopazo	Falcón	Fragueiro

Fraguela	Grille	Lence
Fraiz	Groba	Lens
Francisco	Grobas	León
Franco	Gude	Lesta
Franco	Guede	Lestón
Franqueira	Guerra	Lima
Freire	Guerreiro	Limia
Freiría	Guillán	Liñares
Freitas	Guimarei	Lista
Freixáns	Guimeráns	Liste
Freixedo	Guisande	Lixó
Freixeiro	Guitián	Liz
Freixo	Gulías	Lobato
Freixomil	Gundín	Lodeiro
Fresco	Gutérrez	Loira
Furelos	Gotérrez	Lois
Gacio	Guzmán	Lomba
Gago	Hedreira	Lombao
Gai	Henríquez	Lombardía
Gaio	Hortas	Longueira
Gaioso	Igrexa	López
Galán	Igrexas	Lores
Galdo	Insua	Loureda
Galego	Lado	Loureiro
Galiñáns	Lagares	Lourenzo
Gallardo	Lago	Lourido
Galván	Lagoa	Louro
Gamallo	Lafño	Lousada
Gándara	Lama	Louzán
Gandoi	Lamas	Louzao
García	Lameiro	Loxo
Garea	Lamela	Lúa
Garrido	Lamelas	Luaces
Garrote	Lampón	Luís
Gasamáns	Landeira	Lusquiños
Gato	Landín	Lustres
Goberna	Lapido	Maceira
Goiáns	Lareo	Maceiras
Goiás	Lastra	Machado
Golán	Lata	Macía
Golpe	Lavandeira	Macías
Gómez	Laxe	Magán
Gondar	Leal	Magariños
González	Ledo	Magdalena
Graña	Leira	Maía
Grandal	Leiras	Maián
Grande	Leiro	Maió
Grandío	Leiros	Mallo
Granxa	Leis	Malvar
Gregorio	Lema	Malvido
Grela	Lemos	Mancebo

Maneiro	Mira	Muñoz
Manso	Miragaia	Muradas
Manteiga	Miramontes	Murias
Mantiñán	Miranda	Nabeira
Maquieira	Miras	Nabeiras
Marcos	Mirás	Nabeiro
Marcote	Mirón	Naia
Mareque	Misa	Navarro
Marín	Moar	Navia
Mariñas	Moares	Negreira
Mariño	Moláns	Negro
Maroñas	Molares	Neira
Maroño	Moldes	Neto
Marqués	Moledo	Neves
Márquez	Molexón	Nimo
Martín	Mon	Nodar
Martíns	Mondelo	Nogueira
Martís	Monroi	Nogueiras
Martiz	Montaña	Noguerol
Marzoa	Monteagudo	Noia
Maseda	Monteiro	Nores
Mata	Montenegro	Novás
Mateo	Montes	Novelle
Mato	Montoia	Novo
Matos	Montouto	Nóvoa
Mazaira	Morado	Núñez
Medín	Morais	Oia
Meilán	Moral	Oliveira
Meirás	Morán	Olveira
Meiriño	Morandeira	Omil
Meis	Morás	Ordóñez
Meixide	Moreda	Oreiro
Meixoeiro	Moreira	Orosa
Méixome	Moreiras	Ortega
Meixón	Moreno	Ortigueira
Meizoso	Morgade	Ortiz
Mella	Moscoso	Orxás
Melón	Mosqueira	Orxais
Méndez	Mosteiro	Orxe
Mendoza	Moura	Orxeira
Menduíña	Moure	Osorio
Meniño	Mourelle	Oubiña
Menor	Mouriño	Ouro
Mera	Mouriz	Outeda
Mesías	Mouro	Outeiral
Mexuto	Mouzo	Outeiriño
Miguel	Muíña	Outeiro
Miguéns	Muíño	Outón
Miguez	Muíños	Ouxo
Millán	Munín	Oxea
Millares	Muñiz	Ozores

Pacheco	Peón	Puíme
Pacín	Pequeno	Pulleiro
Pacios	Pereira	Pumar
Padín	Pereiras	Puñal
Padrón	Pereiro	Purriños
Páez	Pérez	Queiruga
Pais	Permui	Queixas
Paleo	Pernas	Queixo
Pallares	Pesqueira	Quelle
Pallas	Peteiro	Quiñóns
Palmeiro	Picallo	Quintá
Pampín	Pichel	Quintán
Pan	Pico	Quintáns
Pantín	Picón	Quintas
Parada	Picos	Quintás
Paradela	Pillado	Quinteiro
Paradelo	Piña	Quintela
Parapar	Piñeiro	Quiroga
Parceiro	Piñón	Rabuñal
Pardal	Pinto	Rama
Pardavila	Pintor	Ramallo
Pardiñas	Pintos	Ramil
Pardo	Pita	Ramilo
Paredes	Pol	Ramírez
Parente	Pombo	Ramos
Parga	Ponce	Ramudo
París	Ponte	Raña
Parra	Pontes	Raposo
Pascual	Porta	Raxó
Pastoriza	Portas	Real
Patiño	Portavales	Rebolo
Pato	Porteiro	Reboredo
Paxaro	Portela	Recarei
Paz	Porto	Recouso
Pazó	Pose	Redondo
Pazos	Pousa	Refoxos
Pedracova	Pousada	Rego
Pedre	Pouso	Regueira
Pedreira	Pozo	Regueiro
Pedrosa	Prada	Rei
Pego	Prado	Reigosa
Peiteado	Prados	Reino
Peleteiro	Pratas	Reiriz
Pena	Praza	Reis
Penabade	Prego	Reixa
Penas	Presas	Remuiñán
Penedo	Presas	Rendo
Penela	Presedo	Represas
Penelas	Preto	Requeixo
Penín	Prol	Resúa
Pensado	Puga	Rial

Ribadulla	Sáez	Sequeiros
Ribas	Saia	Serantes
Ribeira	Saiáns	Serén
Ribeiro	Salazar	Serra
Rico	Salgado	Serrano
Ricoi	Salgueiro	Sestaio
Ricón	Salvado	Sesto
Rielo	Salvador	Sieira
Rilo	Sambade	Sieiro
Río	Sampaio	Silva
Riobó	Sampedro	Silveira
Rioboo	San Martiño	Simón
Ríos	San Xoán / Sanxoán	Sineiro
Roca	Sánchez	Sío
Rocha	Sandá	Sisto
Rodal	Sande	Soaxe
Rodas	Sanlés	Sobrado
Rodeiro	Sanmartiño	Sobral
Rodil	San Miguel / Sanmiguel	Sobrido
Rodiño	San Paio	Sobriño
Rodríguez	San Pedro	Soengas
Roel	San Román / Sanromán	Soliño
Roibás	Santalla	Solla
Rois	Santa María / Santamaría	Somoza
Romai	Santa Mariña / Santamariña	Soneira
Román	Santana	Sóñora
Romar	Santás	Sousa
Romeu	Santiago	Souteliño
Ron	Santín	Soutelo
Roo	Santiso	Souto
Rosende	San Tomé / Santomé	Soutullo
Rosendo	Santos	Suárez
Rouco	San Xiao / Sanxiao	Sueiras
Roxas	Sanxuás	Sueiro
Roxo	San Xurxo / Sanxurxo	Taboada
Rozados	Sanz	Táboas
Rozas	Sar	Taibo
Rúa	Sarmento	Tallón
Rubal	Seara	Tarrío
Rubiáns	Seco	Tasende
Rubiás	Segade	Tato
Rubio	Seguín	Taxes
Ruibal	Seixas	Teira
Ruíz	Seixido	Teixeira
Rumbo	Seixo	Teixeiro
Saa	Señarís	Teixido
Saavedra	Sendón	Teixo
Sabarís	Senín	Texo
Sabín	Señoráns	Tellado
Saborido	Senra	Temperán
Saco	Seoane	Tenreiro

Tesouro	Valiño	Vilaravide
Tizón	Valverde	Vilares
Tobío	Vao	Vilariño
Toimil	Vaqueiro	Vilarnovo
Tomé	Vara	Vilarquide
Torrado	Varela	Vilas
Torre	Vasalo	Vilasante
Torreira	Vasco	Vilasenín
Torreiro	Vaz	Vilasol
Torrente	Vázquez	Vilasuso
Torres	Veceiro	Vilaverde
Torrón	Veciño	Vilela
Touceda	Veiga	Viña
Toucedo	Vellas	Viñas
Touriño	Vello	Viso
Tourís	Velo	Vituro
Tourón	Veloso	Viveiro
Touza	Vence	Vizoso
Toxa	Ventoso	Xamardo
Toxeiro	Verde	Xaneiro
Toxo	Verdes	Xardón
Traba	Vermello	Xegunde
Trigo	Vesada	Xen
Trillo	Viana	Xende
Triñáns	Viaño	Xermade
Troitiño	Vicente	Xerpe
Troncoso	Vidal	Xestal
Tubío	Vieira	Xesteira
Tuñas	Vieiro	Xestido
Turnes	Vigo	Xesto
Ucha	Vila	Xestoso
Ulloa	Vilaboa	Xesús
Uzal	Vilaboi	Xil
Val	Vilacova	Ximénez
Valadares	Viladóniga	Xiráldez
Valado	Vilalba	Xoán
Valboa	Vilamaior	Xove
Valcarce	Vilamarín	Xuíz
Valdés	Vilamel	Xul
Vale	Vilamide	Xuncal
Valeiras	Vilamor	Xurxo
Valencia	Vilanova	Xusto
Vales	Vilanustre	Zapata
Valín	Vilapol	Zas
Valiña	Vilapún	
Valiñas	Vilar	

2. CORRESPONDENCIA FORMAS CASTELANIZADAS - FORMAS ESTÁNDARES

Preséntase aquí a forma castelanizada coa correspondencia estándar en galego. A forma que aparece en primeiro lugar transcríbese tal e como aparece no censo, isto é, en maiúsculas e sen acentos. Téñase en conta:

- En letra grosa indícanse as formas que sufriron algún tipo de castelanización, ben fonética ou morfolóxica.
- Van subliñadas, as formas que presentan algunha alteración gráfica que non se axusta ás normas modernas (coma a presenza do grafema <y> ou o uso non etimolóxico de <h>, ou <v>).
- Entre parénteses figuran formas que poden corresponder de forma minoritaria á variante castelanizada. Por exemplo, o lexema *colmenero* correspóndese co galego *colmeiro* ‘persoa que ten ou coida colmeas’, pero nalgúns casos pode ser tradución errada a partir de *colmeiro* ‘monllo de palla mallada’. Ou *San Martín*, que equivale ao máis común *San Martiño*, pero na área oriental a variante patrimonial é tamén *Martín* (conforme a *camín*).

AP. CASTELÁN/CASTELANIZADO.....Ap. galego

ABAD	Abade	ARAUJO	Araúxo
ABEIJÓN	Abeixón	<u>ARCAY</u>	Arcai
<u>ABOY</u>	Aboi	ARGIBAY	Arxibai
<u>ACOSTA</u>	da Costa / Dacosta	ARIJÓN	Arixón
<u>ACUÑA</u>	da Cuña / Dacuña	ARJONES	Arxóns
AGEITOS	Axeitos	ARNOYA	Arnoia
AGRAFOJO	Agrafoxo	AROSA	Arousa
AGUILAR	Aguiar	ARROJO	Arroxo
<u>ALDREY</u>	Aldrei	<u>ASOREY</u>	Asorei
ALEJANDRE	Alexandre	<u>ASTRAY</u>	Astrai
ALEJANDRO	Alexandre	ATANES	Atáns
ALEJO	Aleixo	AYO	Aio
ALFAYA	Alfaia	<u>BAHAMONDE</u>	Baamonde
ALONSO	Afonso	<u>BALADO</u>	Valado
AMEIJEIRA	Ameixeira	<u>BALBOA</u>	Valboa
AMEIJEIRAS	Ameixeiras	BALLESTEROS	Besteiros
AMEIJIDE	Ameixide	<u>BAO</u>	Vao

<u>BAQUEIRO</u>	Vaqueiro	<u>CAJIDE</u>	Caxide
<u>BARGIELA</u>	Barxiela	<u>CALDERON</u>	Caldeirón
<u>BARJA</u>	Barxa	<u>CAMINO</u>	Camiño
<u>BARRERA</u>	Barreira	<u>CANABAL</u>	Canaval
<u>BARRIENTOS</u>	Barrentos	<u>CAÑAS</u>	Canas
<u>BASALO</u>	Vasalo	<u>CARID</u>	Caride
<u>BASCOY</u>	Bascoi	<u>CARIDAD</u>	Caridade
<u>BAZ</u>	Vaz	<u>CARNERO</u>	Carneiro
<u>BECEIRO</u>	Veceiro	<u>CARPINTERO</u>	Carpinteiro
<u>BELLAS</u>	Vellas	<u>CARRERA</u>	Carreira
<u>BELLO</u>	Vello	<u>CASABELLA</u>	Casavella
<u>BENÍTEZ</u>	Bieites	<u>CASALDERREY</u>	Casalderrei
<u>BENITO</u>	Bieito	<u>CASTILLO</u>	Castelo
<u>BERMEJO</u>	Vermello	<u>CEREIJO</u>	Cereixo
<u>BESADA</u>	Vesada	<u>CID</u>	Cide
<u>BLANCO</u>	Branco	<u>COBAS</u>	Covas
<u>BLAS</u>	Brais / Bras	<u>COBELO</u>	Covelo
<u>BORJA</u>	Borxa	<u>COLLAZO</u>	Colazo
<u>BORRAJO</u>	Borraxo	<u>COLMENERO</u>	Colmeeiro (Colmeiro)
<u>BRAGE</u>	Braxe	<u>CORBACHO</u>	Corvacho
<u>BREIJO</u>	Breixo	<u>CORBAL</u>	Corval
<u>BREY</u>	Brei	<u>CORDERO</u>	Cordeiro
<u>BUENO</u>	Bo	<u>CORRALES</u>	Currais / Currás
<u>BUJÁN</u>	Buxán	<u>COSTOYA</u>	Costoia
<u>BUSTABAD</u>	Bustabade	<u>COUGIL</u>	Couxil
<u>BUYO</u>	Buio	<u>COYA</u>	Coia
<u>CABADO</u>	Cavado	<u>CRISTOBAL</u>	Cristovo
<u>CABALLERO</u>	Cabaleiro	<u>CRISTOBO</u>	Cristovo
<u>CABRERA</u>	Cabreira	<u>CRUJEIRAS</u>	Cruxeiras
<u>CAGIAO</u>	Caxiao	<u>CUNDINES</u>	Cundíns
<u>CAJADE</u>	Caxade	<u>CUESTA</u>	Costa
<u>CAJARAVILLE</u>	Caxaraville	<u>CUEVAS</u>	Covas

CUQUEJO	Cuquexo	GASAMANES	Gasamáns
DE LA IGLESIA	da Igrexa	<u>GAY</u>	Gai
DE LOS ANGELES	dos Anxos	GAYO	Gaio
DEL RIO	do Río / Dorrío	GAYOSO	Gaioso
DE LA TORRE	da Torre / Datorre	GENDE	Xende
DIOS	Deus	GEGUNDE	Xegunde
DORADO	Dourado	GEN	Xen
DOS ANJOS	dos Anxos	GERMADE	Xermade
<u>EDREIRA</u>	Hedreira	GERPE	Xerpe
EIJO	Eixo	GESTAL	Xestal
<u>ENRÍQUEZ</u>	Henríquez	GESTEIRA	Xesteira
ESCUDEIRO	Escudeiro	GESTIDO	Xestido
ESPINOSA	Espiñosa	GESTO	Xesto
ESTEBAN	Estevo	GESTOSO	Xestoso
FAJARDO	Faxardo	GIL	Xil
FAJIN	Faxín	GIMENEZ	Ximénez
FAZANES	Fazáns	GIRÁLDEZ	Xiráldez
FEIJOO	Feixó / Feixoo	GOYANES	Goiáns / Goiás
FERRERO	Ferreiro	GRANJA	Granxa
FIGUEROA	Figueiroa	GUERRERO	Guerreiro
FOJO	Foxo	<u>GUIMAREY</u>	Guimarei
FREIJANES	Freixáns	GUTIERREZ	Gutérrez / Gotérrez
FREIJEDO	Freixedo	<u>HERMELO</u>	Ermelo
FREIJEIRO	Freixeiro	<u>HERMIDA</u>	Ermida
FREIJO	Freixo	<u>HERMO</u>	Ermo
FREIJOMIL	Freixomil	HERNÁNDEZ	Fernández
FUENTE	Fonte	HERRERA	Ferreira
FUENTES	Fontes	HERRERO	Ferreiro
<u>GALBÁN</u>	Galván	HIDALGO	Fidalgo
GALIÑANES	Galiñáns	IGLESIA	Igrexa
GALLEGO	Galego	IGLESIAS	Igrexas
<u>GANDOY</u>	Gandoi	IZQUIERDO	Esquerdo

JAMARDO	Xamardo	MEJUTO.....	Mexuto
JANEIRO	Xaneiro	MENÉNDEZ	Méndez
JARDÓN	Xardón	MERINO	Meiriño
JARES	Xares	MIGUELEZ	Miguez / Miguéns
JESUS	Xesús	MIGUEZ	Miguez
JIMENEZ.....	Ximénez	MIRAGAYA.....	Miragaia
JORGE.....	Xurxo / Xorxe	MOLANES.....	Moláns
JOVE	Xove	MOLEJÓN	Molexón
JUAN	Xoán	MOLINA	Muñña
JUIZ.....	Xuíz	<u>MONROY</u>	Monroi
JUL	Xul	MONTERO	Monteiro
JUNCAL.....	Xuncal	MONTOTO.....	Montouto
JUSTO.....	Xusto	MONTOYA.....	Montoia
<u>LABANDEIRA</u>	Lavandeira	MORA	Moura
LAFUENTE	da Fonte / Dafonte	MORALES	Morais / Morás
LAGE	Laxe	MOSQUERA.....	Mosqueira
LIJO	Lixó	<u>NAVEIRA</u>	Nabeira
LINARES	Liñares	<u>NAVEIRAS</u>	Nabeiras
LOJO.....	Loxo	<u>NAVEIRO</u>	Nabeiro
LORENZO	Lourenzo	NAYA	Naia
LOSADA.....	Lousada	NIETO.....	Neto
LOZANO	Louzán / Louzao	NIEVES	Neves
LUNA	Lúa	NOVOA	Nóvoa
<u>MAHÍA</u>	Maía	NOYA	Noia
MARTÍNEZ.....	Martíns / Martís / Martiz	NUÑEZ.....	Núñez
MAYÁN	Maián	<u>OCAMPO</u>	do Campo / Docampo
MAYO.....	Maio	<u>OGANDO</u>	do Gando / Dogando
MEIJIDE.....	Meixide	<u>OGEA</u>	Oxea
MEIJOEIRO	Meixoeiro	OJEA	Oxea
MEIJOME	Méixome	ORGE	Orxe
MEIJON	Meixón	ORGEIRA.....	Orxeira
MEIJUEIRO.....	Meixoeiro	ORJALES.....	Orxás / Orxais

OTERO	Outeiro	REY	Rei
OUJO	Ouxo	REYES	Reis
OUVIÑA	Oubiña	RICOY	Ricoi
OYA	Oia	RIVADULLA	Rivadulla
PAJARO	Paxaro	RIVAS	Ribas
PALACIOS	Pacios / Pazos	RIVEIRA	Ribeira
PARCERO	Parceiro	RIVEIRO	Ribeiro
PELÁEZ	Pález / Pais	RIVERA	Ribeira
PEÑA	Pena	RIVERO	Ribeiro
PENABAD	Penabade	ROJAS	Roxas
PEQUEÑO	Pequeno	ROJO	Roxo
PERMUY	Permui	ROMAY	Romai
PIEDRACOBRA	Pedracova	ROMERO	Romeu
PLATAS	Pratas	RUBIANES	Rubiáns / Rubiás
PLAZA	Praza	SAMBAD	Sambade
PORTABALES	Portavales	SAMPAYO	San Paio / Sampaio
POSADA	Pousada	SAN MARTÍN	San Martiño (San Martín)
POSSE	Pose	SANGIAO	San Xiao / Sanxiao
PRIETO	Preto	SANJIAO	San Xiao / Sanxiao
PUENTE	Ponte	SANJUAN	San Xoán / Sanxoán
PUENTES	Pontes	SANJUAS	Sanxuás
QUEIJAS	Queixas	SANJURJO	San Xurxo / Sanxurxo
QUEIJO	Queixo	SANMARTIN	Sanmartiño (Sanmartín)
QUIÑONES	Quiñóns	SANTAMARINA	Santa Mariña / Santamariña
QUINTANA	Quintán / Quintá	SARMIENTO	Sarmento
RAJO	Raxó	SAYA	Saia
RECAREY	Recarei	SAYANES	Saiáns
REFOJOS	Refoxos	SAYANS	Saiáns
REGUERA	Regueira	SEIJAS	Seixas
REIJA	Reixa	SEIJIDO	Seixido
REQUEIJO	Requeixo	SEIJO	Seixo
REQUEJO	Requeixo	SESTAYO	Sestaio

<u>SEXTO</u>	Sesto	<u>VILABOY</u>	Vilaboi
<u>SIERRA</u>	Serra	<u>VILACOBA</u>	Vilacova
<u>SIXTO</u>	Sisto	<u>VILLA</u>	Vila
<u>SOAGE</u>	Soaxe	<u>VILLADONIGA</u>	Viladóniga
<u>SOBRINO</u>	Sobriño	<u>VILLALBA</u>	Vilalba
<u>SOTELINO</u>	Souteliño	<u>VILLAMARIN</u>	Vilamarín
<u>SOTELO</u>	Soutelo	<u>VILLAMAYOR</u>	Vilamaior
<u>SOTO</u>	Souto	<u>VILLAMEL</u>	Vilamel
<u>TAJES</u>	Taxes	<u>VILLAMIDE</u>	Vilamide
<u>TEIJEIRA</u>	Teixeira	<u>VILLAMOR</u>	Vilamor
<u>TEIJEIRO</u>	Teixeiro	<u>VILLANUEVA</u>	Vilanova
<u>TEIJIDO</u>	Teixido	<u>VILLANUSTRE</u>	Vilanustre
<u>TEIJO</u>	Teixo	<u>VILLAPOL</u>	Vilapol
<u>TEJO</u>	Texo	<u>VILLAPUN</u>	Vilapún
<u>TEMPRANO</u>	Temperán	<u>VILLARAVID</u>	Vilaravide
<u>TOJA</u>	Toxa	<u>VILLARQUIDE</u>	Vilarquide
<u>TOJEIRO</u>	Toxeiro	<u>VILLASANTE</u>	Vilasante
<u>TOJO</u>	Toxo	<u>VILLASOL</u>	Vilasol
<u>TRIÑANES</u>	Triñáns	<u>VILLASUSO</u>	Vilasuso
<u>VAAMONDE</u>	Baamonde	<u>VILLAR</u>	Vilar
<u>VAHAMONDE</u>	Baamonde	<u>VILLARES</u>	Vilares
<u>VALLADARES</u>	Valadares	<u>VILLARINO</u>	Vilariño
<u>VALLE</u>	Val / Vale	<u>VILLARIÑO</u>	Vilariño
<u>VAQUERO</u>	Vaqueiro	<u>VILLARNOVO</u>	Vilarnovo
<u>VECINO</u>	Veciño	<u>VILLASENIN</u>	Vilasenín
<u>VEGA</u>	Veiga	<u>VILLAVERDE</u>	Vilaverde
<u>VEIRA</u>	Beira	<u>VIQUEIRA</u>	Biqueira
<u>VEIRAS</u>	Beiras	<u>VISPO</u>	Bispo
<u>VELASCO</u>	Vasco	<u>VIVERO</u>	Viveiro
<u>VIEITES</u>	Bieites	<u>VIZCAINO</u>	Biscaíño
<u>VIEITEZ</u>	Biéitez	<u>YAÑEZ</u>	Eanes / Ianes / Oanes / Anes
<u>VIEITO</u>	Bieito		